

Arbeidsprogram 2025-2029: Diskusjonsnotat ny strømprismodell fra programkomiteen

Hva er problemet?

De siste års strømkrise har vist at systemet for fastsettelse av strømpris har spilt fallitt. Vi har gått fra en tid med lave og stabile strømpriser, til høye og svært variable strømpriser. Det er ikke rart folk er forbannet.

Norge er koblet på det europeiske strømmarkedet via kablene, og prissvingninger fra kontinentet slår inn i flere prissoner i Norge. Det er svært få land som viderefører spotprisen direkte til husholdningene time for time på denne måten.

Dagens system er bygget opp rundt at strømsalgsselskaper kjøper direkte fra spotmarkedet (kraftbørsen NordPool), og sender regningen direkte videre til forbruker med et påslag. De tilbyr også fastprisavtaler, men på grunn av de sterkt varierende innkjøpsprisene, har ikke disse vært særlig lukrative. Strømselskapene har også solgt noe de har kalt variable fastprisavtaler, som har blitt kritisert av Forbrukerrådet for å være svært dårlige og dyre produkter. Mange ønsker seg mer stabile priser, men det private markedet har ikke klart å tilby gode løsninger.

En så varierende spotpris skaper både konkurser i næringslivet, og bekymringer hos husholdningene. Det legger på ingen måte til rette for å spare energi. Når prisen varierer som den gjør, blir det for usikkert å skulle investere i energisparingstiltak som for eksempel varmepumpe eller bedre isolasjon.

De voldsomme variasjonene har også endt opp med å skape store ringvirkninger, så bedrifter setter opp prisene, inflasjonen stiger og dermed øker renta. Det igjen fører til enda større belastning for husholdningene og den overordnede økonomien.

Samtidig har man sett at strømprodusenter, strømsalgsselskaper og også staten Norge har tjent mye på de høye prisene. Fornybar energiproduksjon er ofte billigere enn fossil, likevel ser man at fordelene og inntjeningen ved elektrifisering tilfaller de som produserer energi i stedet for de som legger om fra fossil energi til fornybar energi. Dette skyldes at også i Norge er det gassprisene i Europa som oftest setter strømprisene.

Litt om hvordan komiteen har tenkt

Programkomiteen har derfor lagt frem et forslag til ny strømprismodell. SVs politikk har lenge vært at vi skal ta politisk kontroll over kraften, og vi har lansert et forslag om et statlig strømsalgsselskap, "Statstrøm". Målet med forslaget fra programkomiteen er å konkretisere hvordan vi kan gjøre dette. Ved å opprette et statlig blandeselskap, blir dette et nytt mellomledd i kraftmarkedet. Det skal både kunne selge strøm direkte til forbrukerne, og inngå langsiktige priskontrakter med utbyggere av ny fornybar energi.

Vi legger til grunn at spotprismarkedet og Nord Pool vil fortsette å eksistere. Vi er helt avhengige av å sikre balanse mellom tilbud og etterspørsel time for time for å sikre strøm i

stikkontakten, og spotmarkedet har vist seg å være svært godt egnet til dette formålet. Her har vi ikke et godt alternativ til en markedsløsning.

Nord Pool vil primært handle med eksisterende vannkraftprodusenter og utenlandske aktører, og med det nye statlige blandeselskapet. Forbrukerne handler med blandeselskapet. Her ligger det store muligheter for politisk kontroll. Som en start ønsker vi at blandeselskapet tilbyr gode fastprisavtaler til forbrukerne, basert delvis på de lange priskontraktene som inngås med ny fornybar energi.

Vi har i utgangspunktet ingen garanti for at dette vil få ned strømprisene på kort sikt. Men vi bygger opp en institusjon som vil gi mer politisk kontroll over kraftmarkedet. Gjennom langsiktige priskontrakter med ny fornybar energi har vi utarbeidet et system for å sikre at vi får bygget ut de fornybarprosjektene som SV ønsker å satse på. Disse er ofte mindre lønnsomme enn for eksempel storskala vindkraft på land. Derfor trenger vi en finansieringsordning som gjør at også noe mindre lønnsomme prosjekter blir bygget ut. På sikt er målet å bygge ut nok fornybar energi til å få en god kraftbalanse i Norge, og dermed få ned strømprisene.

Vi går ikke inn for en politisk bestemt makspris på strøm, av ulike årsaker. Det viktigste er at hvis en makspris på strøm er lavere enn hva det koster å bygge ut ny fornybar energi, så vil etterspørselen øke mer enn det fornybare tilbudet. Lave strømpriser fører generelt til økt etterspørsel, og vil gjøre det mindre attraktivt å spare på strømmen. Det økte behovet vil i sin tur gjøre at vi må bygge ut mer fornybar kraft, som fører til enda mer press på naturen. Om det økte behovet møtes ved å importere mer kraft fra utlandet, vil Norge også bli enda mer sårbare for prissvingingene i Europa.

Norge er et kaldt land, og vi trenger strøm til oppvarming. Norsk industri er avhengig av stabil og rimelig strøm som konkurransefortrinn. Men samtidig er noe av det aller viktigste vi gjør å holde igjen på strømforbruket vårt, vi må rett og slett bli veldig mye bedre på strømsparing. Det krever først og fremst statlige støtteordninger til husholdninger og næringsliv, og prioritering av hvordan vi bruker kraften. Men alt dette blir også veldig mye vanskeligere å gjennomføre om strømprisen er lav.

Målet med den nye strømprismodellen er først og fremst å sikre mer stabile priser. Det gir mer forutsigbare priser, gjør det enklere å spare på strømmen og effektivisere strømforbruket, og det legger til rette for å bygge ut mer fornybar energi. På sikt vil dermed strømprisene bli rimeligere.

Vi oppretter et statlig selskap som vil øke den demokratiske kontrollen over strømmarkedet. Dette er første skritt i å opprette en institusjon som kan brukes til å styre strømmarkedet. Hvordan dette styringsverktøyet skal utvikles videre, vil være opptil fremtidige politiske flertall.

Mer om modellen:

Vi kan ta kontroll over kraftmarkedet ved å bygge videre på de delene av markedet som fungerer, og skrote de delene som ikke fungerer.

Det vi skal beholde er et spotprismarked som sender prissignaler som vannkraften kan styre produksjonen etter. Et slikt system hadde vi også før energireformen i 1991, og er nødvendig for å sikre balanse i markedet – at tilbudet av kraft til enhver tid møter etterspørselen.

Det vi skal skrote er at denne prisen videreføres direkte til forbrukerne, time for time.

Vi skal også skrote det private sluttbrukermarkedet, der ulike strømselskaper konkurrerer om å selge nøyaktig samme produkt, og som først og fremst tjener penger på å lure kundene.

Løsningen er et statlig blandeselskap som kjøper inn strøm fra ulike produsenter og selger videre til husholdningene. Det kalles et blandeselskap, fordi det skal kjøpe inn strøm fra ulike produsenter med ulike prismodeller, og prisen som går videre til forbrukerne blir et gjennomsnitt.

Et av hovedproblemene med dagens strømmarked er at det ikke legger til rette for investeringer i ny grønn energi. Prisen varierer så kraftig at risikoen blir for stor. Private aktører priser inn risiko med økte avkastningskrav, og dermed blir det dyrt å bygge ut. Resultatet er at kun den mest lønnsomme fornybare energien bygges ut, og dette har per i dag vist seg å være vindkraft i urørt natur. En slik type utbygging er SV imot, men vi ønsker andre investeringer velkommen – som havvind, vindkraft i nærheten av industri, og solenergi. Det statlige blandeselskapet skal tilby langsiktige prisavtaler til kraftutbyggere – slik at de får forutsigbarhet for investeringene sine.

Det statlige blandeselskapet skal kjøpe inn strøm på langsiktige kontrakter fra ulike kraftprodusenter, i tillegg til å handle strøm til spotpris fra vannkraft og fra det europeiske markedet. Et gjennomsnitt av denne prisen videreføres til husholdningene. Selskapet kan selge ulike pakker videre til dem;

- En balansert spotpris som gir noe prisvariasjon gjennom dagen for husholdninger, men ikke i nærheten av like mye som i dag
- Fastpriskontrakter til husholdninger
- Fastpriskontrakter til næringsliv

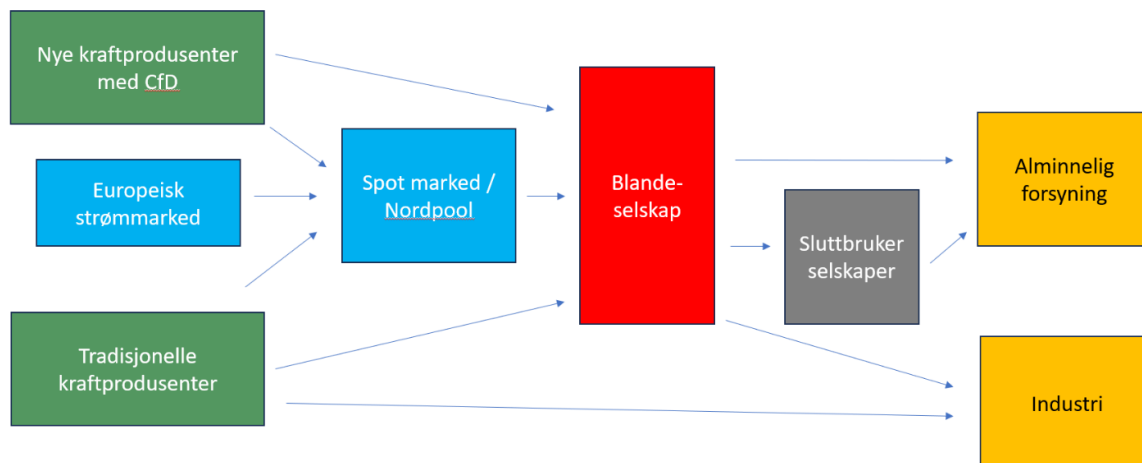
Industrien kjøper allerede strøm på fastpriskontrakter direkte fra produsentene.

Balansert spotpris betyr at prisene fortsatt vil variere noe, noe som bidrar til å sikre at etterspørselen til en viss grad tilpasser seg tilbudet og bidrar til balanse i det fysiske kraftmarkedet. Det blir mulig for det statlige selskapet å selge slike avtaler på grunn av de langsiktige prisavtalene som inngås med produsenter av fornybar energi.

SV ønsker derfor å opprette et statlig selskap som skal forhandle med kraftprodusenter om differansekontrakter, og som skal tilby langsiktige fastprisavtaler til befolkningen og industrien.

Slik utformer vi et strømprissystem som sikrer at det ikke er folk som tar byrden når variabel kraftproduksjon gir store prissingninger.

Skisse til et nytt statlig blandeselskap

Hva med kablene til utlandet?

Vi vil fortsatt være koblet på det europeiske strømmerket. Det øker forsyningsikkerheten, og gjør at vi ikke trenger å ha et like stort kraftoverskudd som vi ville trengt uten krafthandel med utlandet. Men SV vil reforhandle kabelavtalene med utgangspunkt i at Norges fleksible kraftproduksjon er mer verdifull enn den ikke-fleksible produksjonen til Europa. I dag fordeles inntektene på kabelen likt, selv om bidraget fra den regulerbare norske vannkraften kan anses som mer verdifullt enn den mer ustabile vind- og solkraften vi får i retur.

En av grunnene til den store prissmitten fra Europa, er at Tyskland ikke har delt inn landet i prisområder. Hvis Tyskland hadde hatt prisområder, ville området nord i Tyskland fått en betydelig lavere strømpris, og prisene ville blitt lavere i Sør-Norge som følge av dette. Så lenge landene vi forhandler med ikke respekterer spillereglene i det europeiske strømmerket, er det ingen grunn til at Norge skal være best i klassen.

Bryter dette med EØS-avtalen?

I utgangspunktet er det forenlig med EØS-avtalen å lage et statlig selskap som opererer i konkurranse med andre selskaper, så lenge det ikke innebærer elementer av subsidier til norsk næringsliv. Dette er derfor en gråsoner.

Ulike former for fastpriskontrakter med utbyggere av fornybar energi er vanlig praksis i dag, som PPA-avtaler og differansekontrakter.

Hvordan sikre nok fleksibilitet i forbruket?

Noe fleksibilitet i forbruket vil være viktig for å sikre et stabilt kraftsystem. Det sikrer vi til en viss grad ved at det statlige blandeselskapet selger balanserte spotprisavtaler, som omtalt over.

I dag er ansvaret for fleksibiliteten plassert hos den enkelte forbruker, noe som legger altfor stort press på forbrukere til å tilpasse seg time for time. Strøm er et nødvendighetsgode som trengs for å varme opp hus og lage mat. Men nettselskapene har stor interesse av å frigjøre

effekt i nettet, og SV foreslår derfor at disse bør få et overordnet ansvar for energieffektiviseringen. Det gir ikke mening at enhver innbygger i Norge skal være en ekspert på strømforbruk.

ENØK og strømsparing

Kraft er en begrenset ressurs, og alle nye former for kraftproduksjon har negative konsekvenser. Mange norske hjem og bedriftslokaler er for dårlig bygd, og sløser unødvendig med strøm. Det er derfor et stort behov for en satsing på energieffektivisering. Et grunnleggende problem med ENOVA-støtten slik den har vært utformet, er at den kun har gitt støtte til markedsintroduksjon, og helhetlige oppgraderinger av hjem. Begge deler er områder hvor de med best råd enkelt kan gjøre oppgraderinger, mens det er mye vanskeligere for de med dårligere råd. Det er usosialt når alle betaler inn til ENOVA-fondet gjennom strømregningen. Derfor har det vært viktig for SV å gi ENOVA mandat til å støtte moden teknologi som luft til luft-varmepumper, i tillegg til å få på plass støtteordninger for sameier og borettslag, som vi forventer at representerer en større andel av befolkningen.

Denne typen støtteordninger er veldig viktige for å sikre nok investeringer i energisparing. I tillegg vil mer stabile priser gi forutsigbarhet for aktører som vurderer å investere i energisparing.

Leiemarkedet

Selv med store statlige støtteordninger til energieffektivisering, faller leietakere som gruppe ofte utenfor stort sett alle slike ordninger. Utleiere har gjerne mindre insentiv til å investere i energisparing, siden regningen uansett ender opp hos leietaker. Samtidig har leietaker også lite insentiv til å investere, siden de ikke eier boligen. Vi trenger støtteordninger som treffer leietaker, og som sikrer leietakers rettigheter i møte med utleier. Alternativet er at vi ender opp med et slags strømklasseskille, mellom dem som eier og dem som leier.

Hva med industrien?

Deler av kraftkrevende norsk industri inngår allerede direkte avtaler med produsentene, enten gjennom langsiktige prisavtaler for å sikre utbygging av ny vindkraft, eller ved at de forhandler frem fastpriskontrakter med for eksempel Statkraft. Dette vil de kunne fortsette med.

For næringslivet forøvrig vil det statlige blandeselskapet kunne tilby gode fastprisavtaler som sikrer forutsigbarhet for næringsdrift.

Hva med forslaget om toprissystem?

Et forslag som har blitt mye diskutert tidligere er å innføre et toprissystem på strøm, der en bestemt mengde strøm selges til en (relativt rimelig) pris per husholdning, og alt forbruk over det får en vesentlig høyere pris/følger spotprisen.

Et statlig selskap kan løse mye av dette. Selskapet kan for eksempel selge fastpriskontrakter med en pris opp til 1000 kilowattimer i måneden, og deretter en høyere pris for alt utover den mengden. Et statlig strømselskap vil enklere kunne innføre et toprissystem, fordi selskapet har informasjon om forbruket til folk, og kan tilby avtalene direkte.

Et slikt toprissystem er imidlertid ikke perfekt som omfordelingstiltak. Det er mange med lav inntekt som bor i store, trekkfulle hus i Norges land, selv om den generelle tendensen er at

strømforbruket øker med inntektene. Det er også viktig å spare strøm i byene der de fleste som bor i leiligheter har et forholdsvis lavt strømforbruk. Det viktigste vi gjør er å lage gode støtteordninger for ENØK-tiltak, men dersom prisen for ordinært forbruk blir satt for lavt, blir det svært vanskelig å få husholdninger til å gjennomføre denne typen investeringer. Det blir derfor en avveining mellom omfordeling og miljø. Det er mer treffsikkert å bidra til omfordeling gjennom skatteseddelen, og ekstra støtte til de som mottar bostøtte.

Ulike prissoner

Vi ser i dag en skjevhet i strømprisen i de ulike prisområdene. I dag har særlig Nord-Norge lavere priser, mens prisene på Sørlandet og Rogaland, som har flest utenlandskabler, er høyere.

Et statlig strømsalgsselskap vil sannsynligvis måtte forholde seg til prisområdene. Det er sannsynlig at en ekstra lav pris i NO2 fra det statlige selskapet vil kunne utfordre konkurransereglene i EU. Det statlige strømsalgsselskapet vil imidlertid kunne tilby gode fastprisavtaler som vil sikre forbrukerne mot store prissvingninger.

Strømprisforskjellene mellom strømprisområdene skyldes i hovedsak nettkapasitet, både manglende nettkapasitet mellom områdene og høy kapasitet ut av området mot Europa. Derfor må vi reforhandle kabelavtalene. En justering av strømprisområdene i våre naboland vil ha mye å si for prisene på sørlandet. Manglende vilje til å forhandle fra nabolandene kan bety at nettkapasiteten må reduseres, og dermed sikre mindre prissmitte.

Strømstøtte

Strømstøtten er et midlertidig system som har vært viktig for å sikre folk mot høye strømreregninger og svingninger i strømprisen. Den er likevel ikke uproblematisk, støtten som den er utformet i dag skaper forskjeller og gir mer i støtte til de som har mest fra før. Det er mulig å gjøre strømstøtten mer omfordelende, men det er uansett vanskelig å lage et perfekt system siden det er mange med høye strømreregninger som har lave inntekter.

Strømstøtte er et symptom på et strømmarked som ikke fungerer. SVs mål er å ha et strømsystem hvor det ikke er behov for langvarig subsidiering av strømreregningen fra staten. Da må man ha et sikrere og mer forutsigbart system i grunn.

Strømstøtten har vært veldig viktig for å sikre norske husholdninger i en tid med svært ustabile strømpriser. En strømstøtte må beholdes som en sikring så lenge det er nødvendig.

Hva skjer med prisene til kraftkommunene?

Eksisterende vannkraft fortsetter å handle på spotmarkedet. På sikt er målet å få strømprisene ned, og i en slik situasjon vil inntektene til kraftkommunene falle

Hvordan ble balansen opprettholdt før 1990?

“Allerede i 1971 opprettet kraftprodusentene i Norge en slags børs for omsetning av kraft, kjent som Samkjøringen av kraftverkene i Norge. Målet var å kunne håndtere vannkraftens varierende tilsig og produksjonsevne i ulike deler av landet mer effektivt. Dette samarbeidet var en videreutvikling av kraftutvekslings samarbeidet som hadde eksistert siden starten av 1930 tallet. Samkjøringsbørsen er en forløper til spotmarked vi kjenner hos Nord Pool i dag.

En del større elektrisitetsverk på Østlandet etablerte en forening som fikk navnet Samkjøringen i 1932. Det ble etter hvert også etablert flere samkjøringsselskaper ellers i landet. Fra 1971 samlet de seg i en felles forening for å utnytte et godt utbygd ledningsnett. Foreningen omfattet det aller meste av Norges kraftproduksjon og ivaretok all kraftutveksling mellom medlemmene som ikke var kontraktsbundet. Prisen ble satt en gang per uke basert på samlet tilbud og etterspørsel. Målet med Samkjøringen var økt driftssikkerhet, redusert rasjonering og redusert flomtap, gitt variasjoner i produksjonskilder gjennom året og antagelser om forbruk.”

Kilde: [Kopiert fra strømprisutvalgets rapport](#)

Diskusjonsspørsmål:

- Bør vi i stedet ha en politisk bestemt makspris på strøm?
- Bør modellen vår inkludere et toprissystem?
- Er det et mål at strømprisene skal være så lave som mulig?
- Hvor tett bør vi være koblet på strømmarkedet i Europa? Hva med våre naboland? Er det andre måter å sikre forsyningssikkerhet på?
- Hva slags virkemidler trenger vi for å sikre
 1. strømsparing i befolkningen generelt
 2. strømsparing i lavinntektshusholdninger
 3. strømsparing i de rikeste husholdningene
 4. strømsparing i næringslivet
 5. strømsparing i industrien